

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATT

Frihet er så forutsigbar at den bør holdes under strengt oppsyn

HAUK

DAGENS SUKK

Siden det gamle Rom har vi sett mange bobler vokse og sprekke.

Finanskriser

Chr. Anton Smedshaug

KRON OG MYNT

I 1943 utga sakfører og forfatter Kristian Fredrik Brøgger boka «Pengefyrsten». Den var en kommentar til debattene opp gjennom 1920 og -30-tallet knyttet til spekulasjonens virkninger på samfunnet. Boka viser hvordan menneskets natur i spenningen mellom grådighet og ønsketenkning skaper problemer for samfunnet. Fra spekulasjon i det gamle Rom til i dag, har vi en rekke gode eksempler på pyramidespill med aksjer som bryter sammen til stor skade for mennesker og samfunn verden over.

Mange gir hollenderne æren for oppfinnelsen av aksjen. Den ble utviklet for å fordele risikoen ved den høyst usikre aktivitet med å utruste selskaper for handel med fjerne land. For Hollands del innebar det reiser rundt Kapp det gode håp og til det østlige Asia. Reiser som kunne vare flere år i konkurranse med Spania og Portugal, og i en situasjon der forskjellen på handels- og krigsskip var antall kanoner. For å mobilisere tilstrekkelig kapital trengte man enten en despot som krevde inn alle ressurser gjennom hard skattlegging, eller som i det mer demokratiske og republikanske Holland, en ordning der man frivillig gjorde kapital tilgjengelig gjennom eierbevis – aksjer. Disse kunne igjen handles slik at man kunne få penger tilbake til enhver tid, samtidig som risikoen ble spredt – i en frivillig ordning, drevet av håpet om profit.

Brøgger viser hvordan det gamle Rom var pionerer her, lenge før det skjedde i Nederlandene. Også her ble aksjer benyttet for å skaffe kapital til utnyttelse av nye provinser i Midtøsten, og til slutt også i Egypt. Romerne satte forvaltning og innkreving av toll og skatt ut til kompanier, og disse fikk også anledning til å reise kapital for virksomheten gjennom å utstede aksjer. Dette ble drevet særlig langt under Cajus Rabirius' ledelse av handels- og forvaltningskompanier med store finansielle interesser. Fremst var dette knyttet til det egyptiske kompani og Egypts konge Ptolemaus, som satte Egypt i dyp gjeld for å beholde tronen, til tross for romersk press. Alexandria med omland var jo også rikere enn Rom, og skattene herfra kunne finansiere både utbytter og økte aksjekurser – så lenge det varte.

Til slutt nektet egypterne å betale mer, og selskapet gikk konkurs – sammen med mesteparten av aksjonærene. Men

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS, KNUITVAS@GMAIL.COM

også her hadde toppledelsen de beste kort på hånden og Cajus Rabirius gikk fri takket være Ciceros veltalenhet (og store finansinnflytelse i dommerkollegiet). Begge to fikk også solgt sine aksjer før krakket kom. Situasjonen er ikke ulik i dag, når ledende bank- og finansledere under siste finanskrise har unngått konkurs og rettsforfølgelse ved offentlig penger, og etterpå har fortsatt å bevilge seg bonuser.

«Løsningen er, nå som før, å gjenskape en sunn realøkonomi»

Ikke før under keiser Augustus (27 f.kr – 14 e.kr) ble likevel aksjehandel begrenset i Romerriket, noe som ifølge Brøgger medvirket til et endret fokus fra finans og spekulasjon til produksjon, og la grunnen for en fornyelse som ga Romerriket to hundre med ekspansjon og velstand. Styringen ble bedret og staten var velfungerende, og drøye hundre år senere var Roma på sitt største – under keiserne Trajan (97–117) og Hadrian (117–138). Med indre stridigheter mot 200-tallet, splittelsen mellom øst- og vest-Romerriket i 256 og den påfølgende etableringen av Bysants/Miklagard, begynte imidlertid forfallet.

Det er lite nytt under solen. En

finansialisering av samfunnet leder til redusert produksjon og økt gjeld for samfunnet og påfølgende problemer når boblen brister, slik har det vært i flere tusen år. Løsningen er, nå som før, å gjenskape en sunn realøkonomi og satse på produksjon, velfungerende stat og gode lover og slik det ble gjort av Augustus for 2000 år siden, eller gjennom Marshallhjelpen etter andre verdenskrig.

Kristian Fredrik Brøgger

avslutter: «Men for romerne var staten res publica – alles eiendom. Den tilhørte alle – altså ingen. Den mann som styrte den, var i virkeligheten bare representant for den upersonlige og usynlige herskeren – Populus Romanus (Romerrikets folk). I dette samfunn inntrådte en ny lykkelig tid hvorunder Catullus' grenseløse, lidenskapelige egoisme vek plassen for en Vergilius' rolige milde optimisme, – hvor æren, plikten og arbeidslysten ble regnet for mer verdifull enn alle Crassus' oppsamlede rikdommer.»

Den 13. september arrangerer AgriAnalyse et seminar om finanskrise.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i AgriAnalyse
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedhaug, Ebba Boye og Marie Sneve skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Over fjellet

Dagsavisen forteller om en undersøkelse som viser at bare 5 prosent av studentene i Oslo bruker sykkel, noe som er milelangt bak andre studentbyer.

Det viser seg at Oslo har for mange bakker og for store avstander. En lærerstudent ved Oslomet bor på Grünerløkka og sier:

– Sykle fra løkka? Da må jeg sykle over hele fjellet.

Over Alexander Kiellands plass. Det er blytungt og man blir svett og jævlig.

Kiellandsfjellet

Tåle slit og tåle sludd, og tåle frost og varme.

Gjennomslag

Rett etter at Rødt etterlyste ydmykhet fra regjeringen under beredskapshøringen, opptrådte faktisk Erna Solberg en anelse ydmykt.

Vi ser fram til en bekymret kronikk av Kristin Clemet.

Veien og livet

Dagbladet bringer øverst på forsida følgende kjempeoppslag:

VEIEN TIL BEDRE EREKSJON.

Det er vel blodveien.

I skapet?

Bilaget forteller:

På bordet foran Arne Bendik Sjur ligger en liten metallplate, en kaldnål og et trykk av et dødt muse-skjelett.

Vitebegjærlig leser ser fram til presentasjon av et levende skjelett.

Lamme koteletter

Matkjeden Spar averterer med at **Årets lamme-kjøtt er omkommet.**

Det er dette som kalles **daukjøtt**.

Levende kjøtt: utsolgt

Gode navn

Are Andenæs Huser, direktør i Norsk takst, uttaler seg om lovendringer ved kjøp og salg av bolig.

teppet@klassekampen.no